

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС, АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І
ПРОЦЕС, ФІНАНСОВЕ ПРАВО І ПРОЦЕС. МІЖНАРОДНЕ ПУБЛІЧНЕ ПРАВО.
СУДОУСТРІЙ, ПРОКУРАТУРА ТА АДВОКАТУРА

УДК 343.33: 341.4

DOI: <https://doi.org/10.33098/2078-6670.2023.16.28.48-56>

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЕКОЦИД ЗА МІЖНАРОДНИМ
ПРАВОМ

Бринзанська Ольга Василівна,

кандидат юридичних наук, науковий консультант відділу аналітичної та
правової роботи Касаційного кримінального суду управління аналітичної допомоги
касаційним судам та Великій Палаті Верховного Суду департаменту аналітичної та
правової роботи Верховного Суду, Київ, Україна
e-mail: obrynzanska@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-4730-8060>

Мета. Метою статті є визначення правової природи екоциду в контексті міжнародного права. **Методика** охоплює загальнонауковий діалектичний метод, а також інші методи наукового пізнання: функціональний, системно-структурний та порівняльно-правовий. **Результати.** Зроблено висновок про відсутність регламентації екоциду у міжнародному праві як міжнародного злочину поза контекстом збройного конфлікту, що виключає міжнародно-правову відповідальність за його вчинення, та як злочину міжнародного характеру (транснаціонального злочину), що обумовлено обмеженням закріпленням кримінальної відповідальності за екоцид у національних законодавствах багатьох держав. Встановлено, що за своїми ознаками екоцид потенційно може бути визнаний як міжнародним злочином *stricto sensu* в разі прийняття відповідних змін до Статуту Міжнародного кримінального суду, так і злочином міжнародного характеру – в разі прийняття багатостороннього міжнародного договору як універсального правового стандарту. Визначено, що окремим політико-правовим інструментом впливу на національне законодавство, є встановлення стандартів відповідальності за екологічні кримінальні правопорушення, а тому числі за екоцид, в рамках членства у міжнародних організаціях (Рада Європи) та економічно-політичних союзах (ЄС). Констатовано, що дотепер розробка концепції екоциду в міжнародному праві як діяння, яке характеризується ознаками «серйозності», «довготривалості» та «широкомасштабності» шкоди навколишньому природному середовищу перебуває на стадії розробки. **Наукова новизна.** Досліджено правову природу екоциду в контексті його приналежності до міжнародного злочину / злочину міжнародного характеру як концептів міжнародного кримінального права. **Практична значимість.** Результати дослідження можуть бути використані у навчальній, правотворчій та правозастосовній діяльності в процесі вироблення державної кримінально-правової політики.

Ключові слова: екоцид, екологічний злочин, міжнародний злочин *stricto sensu*, транснаціональний злочин, масштабна, довготривала та серйозна шкода, навколишнє природне середовище.

O. Brynzanska

PhD, scholar consultant of the Section of analytical and legal work of the Criminal Cassation Court of the Division of analytical assistance to Cassation Courts and the Grand Chamber of the Supreme Court of the Department of analytical and legal work of the Supreme Court, Kyiv, Ukraine
e-mail: obrynzanska@ukr.net

CRIMINAL LIABILITY FOR ECOCIDE UNDER INTERNATIONAL LAW

Purpose. *The purpose of the article is to determine the legal nature of ecocide in the context of international law as «international crime» or «crime of international nature».*

Methodology *includes the general scientific dialectical method, as well as other methods of scientific knowledge: functional, system-structural, and comparative methods. Results:* *It was concluded that there is no regulation of ecocide in international law as an international crime outside the context of an armed conflict, which excludes international legal responsibility for its commission, or a crime of international nature (transnational crime), which is due to the limited establishment of criminal responsibility for ecocide in the national legislation of many states. It has been established that ecocide can potentially be recognized as an international crime stricto sensu if the adoption of relevant amendments to the Statute of the International Criminal Court will be, and as a crime of an international nature if the adoption of a multilateral international treaty as universal legal standard will be. It was determined that a separate political and legal instrument of influence on national legislation is the establishment of standards of responsibility for environmental criminal offenses, including ecocide, within the framework of membership in international organizations (Council of Europe) and economic and political unions (EU). It was established that until now the development of the concept of ecocide in international law as an act characterized by signs of "seriousness", "long-term" and "wide-spread" damage to the natural environment is at the stage of development. Originality.* *The legal nature of ecocide in the context of its belonging to an international crime / a crime of an international character as concepts of international criminal law is studied. Practical significance.* *The results of the study can be used in educational, law-making and law-enforcement activities in the course of developing the state criminal law policy.*

Key words: *ecocide, environmental crime, international crime stricto sensu, transnational crime, wide-spread, long-term and severe damage, the natural environment.*

Постановка проблеми. Охорона навколишнього природного середовища є однією з глобальних проблем виживання людської цивілізації. У вересні 2015 року в рамках 70-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН у Нью-Йорку під час Саміту ООН лідери 193 країн ухвалили 17 глобальних Цілей сталого розвитку на 2016-2030 рр., серед них 7 стосуються питань екологічної безпеки, зокрема: 1) чиста вода і санітарія; 2) відновлювана і недорога енергія; 3) екологічно чисті міста і спільноти; 4) відповідальне використання ресурсів; 5) протидія зміні клімату; 6) безпечне використання океанів; 7) безпечне використання землі [1]. Проте, робота, спрямована на досягнення зазначених цілей ускладнена виникненням нових чинників, які не лише негативно впливають на навколишнє природне середовище, а й практично нівелюють попередні заходи щодо усунення руйнівного впливу на довкілля. Одним з таких чинників є ведення воєнних дій в Україні. Разом з тим, як зазначив Міністр захисту довкілля та природних ресурсів України Р. Стрілець, під час другого засідання Міжнародної робочої групи щодо екологічних наслідків війни, довкілля немає кордонів [2]. Викладене вище робить доцільним дослідження правової природи екоциду за міжнародним правом.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Відповідальність за екоцид за національним та міжнародним правом становила предмет досліджень українських науковців, зокрема, О. О. Бахуринської, В. К. Гіжевського, М. П. Кунцевича, М. І. Хавронюка. Серед зарубіжних науковців, які досліджували міжнародно-правові аспекти екоциду, потрібно звернути увагу на таких дослідників як М. Бранч (A. Branch), Л. Мінкова (L. Minkova), М. А. Грей (M. A. Grey), Д. Палярчик (D. Palarczyk), Д. Марлі (J. Marley), Р. Перейра (R. Perejra), Ж. де Ептіна (J. de Hemptinne), Д. Робінсон (D. Robinson), Д. М. Фріссо (G. M. Frisso), П. Хіггінс (P. Higgins) та ін. Високо оцінюючи

значення наукового доробку українських науковців, вважаємо, що висвітленню екоциду саме з позицій визначення його приналежності до міжнародного злочину як концепту міжнародного кримінального права, в українській науці приділено недостатньо уваги.

Постановка завдання. Метою статті є визначення правової природи екоциду в контексті міжнародного права.

Виклад основного матеріалу дослідження. В українській науці міжнародного кримінального права традиційно розмежовують міжнародний злочин (міжнародний злочин *stricto sensu*) та злочин міжнародного характеру (транснаціональний злочин, конвенційний злочин) (М. О. Баймуратов, Н. А. Зелінська, О.М. Архипов, Г. В. Ігнатенко, І. П. Бліщенко, І. В. Фисенко та ін.) [3, с. 12; 4, с. 276; 5, с.111; 6, с. 615; 7, с. 158]. У літературі представлений також докладніший поділ. Зокрема, В.Г.Буткевич, О.В. Задорожній та В. В. Мицик розділяють міжнародно-правові правопорушення за наслідками і ступенем суспільної небезпечності на: 1) найтяжчі міжнародні злочини – ті, що ставлять під загрозу знищення встановлений міжнародний порядок; 2) серйозні міжнародні правопорушення (посягають на інтереси всього міжнародного співтовариства, але не загрожують безпосередньо миру та безпеці держав і народів (поширення ядерної зброї, найманство, виробництво та накопичення хімічної зброї тощо); 3) ординарні міжнародні правопорушення (недодержання норм міжнародного права, які порушують інтереси окремих держав та не мають зафіксованих ознак) [8, с. с. 114-115; 9, с. 102]. З наведених класифікацій вбачається відповідність між міжнародними злочинами та найтяжчими міжнародними злочинами, а також злочинами міжнародного характеру та серйозними міжнародними правопорушеннями.

Міжнародний злочин (найтяжчий міжнародний злочин) – це діяння, що є підставою для застосування заходів міжнародної кримінальної репресії, тобто для солідарного кримінального переслідування з боку держав [9, с. 102]. Відповідальність за таке діяння виникає за міжнародним правом незалежно від того, чи відображено склад таких злочинів у законах держави, під юрисдикцію якої вони підпадають [9, с. 123]. За влучним висловом Н. А. Зелінської, міжнародний злочин індивіда – це персоніфікований злочин держави [4, с. 277]. Як правові критерії приналежності злочину до міжнародного у літературі розглядаються характер юрисдикції (органи міжнародно-правової юстиції) та джерела криміналізації (міжнародне право) [9, с. 129].

Натомість злочини міжнародного характеру становлять ті діяння, які посягають на інтереси кількох держав і внаслідок цього становлять, міжнародну небезпеку, але вчиняються особами (групами осіб) поза зв'язком з політикою держави для досягнення власних протиправних цілей [6, с. 615]. Ці злочини не пов'язані зі збройними конфліктами, вони вчиняються на території декількох держав, або особами, які є громадянами декількох держав, або наслідки злочину мають місце за межами держави, у якій їх було вчинено. Джерелом криміналізації у цьому разі є національне право, оскільки конвенція як багатосторонній міжнародний договір є підставою для криміналізації певного діяння державою, а не актом прямої дії. Також на ці діяння поширюється юрисдикція національних судів та універсальна юрисдикція у разі її визнання відповідною державою, а не юрисдикція органів міжнародно-правової юстиції.

До міжнародних злочинів традиційно відносять злочини, визначені у Статуті Міжнародного кримінального суду (далі – Статут МКС), тобто геноцид, воєнні злочини, злочини про людяності, агресію («core crimes»), а у ретроспективі – злочини, визначені Статутами Нюрнберзького та Токійського міжнародних військових трибуналів. До злочинів міжнародного характеру належать злочини, визначені відповідними

конвенціями, зокрема, піратство, работоргівля, катування, злочини, пов'язані з незаконним обігом наркотичних засобів та ін. [10, с. 19]. Крім цього, у міжнародному праві також виділяється група злочинних діянь за міжнародним звичаєвим правом: злочини *jus cogens* (*jus cogens crimes*), які становлять порушення імперативних норм міжнародного права, наприклад, заборони агресивного застосування сили, геноциду, работоргівлі, піратства, катувань, політики расової дискримінації та ін. Приналежність норми до *jus cogens* визначається практикою Міжнародного Суду ООН та практикою національних судів [11, с. 243]. В цьому контексті злочини *jus cogens* можуть мати ознаки як міжнародного злочину (наприклад, агресія, геноцид, катування як воєнний злочин або злочин проти людяності) з огляду на їх закріпленість у Статуті МКС або злочину міжнародного характеру, як наприклад піратство, обов'язок співробітничати у припиненні якого у відкритому морі або будь-де за межами юрисдикції будь-якої держави покладено на всі держави, які є учасниками Конвенції ООН з морського права [12]. В цьому контексті виникає питання про природу екоциду як міжнародного злочину: міжнародного злочину *stricto sensu* або злочину міжнародного характеру.

У 2021 році НУО «Фундація щодо зупинення екоциду» (Stop Ecocide Foundation) направила заяву до 20-ї Асамблеї держав-учасниць про доповнення ст. 5 Статуту МКС положеннями про екоцид, який визначено протизаконні або свавільні дії, вчинені з розумінням імовірності заподіяння широкомасштабної або довготривалої серйозної шкоди навколишньому середовищу [13]. У Статуті МКС у чинній редакції містяться положення про заподіяння серйозної шкоди навколишньому середовищу виключно як про воєнний злочин: згідно з п. «b» ч. 2 ст. 8 Статуту МКС воєнний злочин становлять «інші серйозні порушення законів і звичаїв, що застосовуються в міжнародних збройних конфліктах у встановлених рамках міжнародного права, серед яких умисне вчинення нападу з усвідомленням того, що такий напад призведе до заподіяння масштабної, довготривалої та серйозної шкоди навколишньому природному середовищу, яка буде явно надмірною в порівнянні з конкретною та безпосередньо очікуваною загальною військовою перевагою (пп. «iv») [14]. Очевидно, що на запропоноване визначення екоциду вплинули положення п. «b» ч. 2 ст. 8 Статуту МКС, зокрема в частині тесту на пропорційність, та ст. 30 Статуту МКС у частині форми вини – щодо обізнаності про значну ймовірність заподіяння шкоди [15]. Екоцид як протизаконні або свавільні дії, вчинені з розумінням імовірності заподіяння широкомасштабної або довготривалої серйозної шкоди навколишньому середовищу позиціонується як діяння, не пов'язане зі збройним конфліктом, на відміну від інших діянь, закріплених у ст. 5 Статуту МКС. Прибічники доповнення Статуту МКС нормою про екоцид обґрунтовують свою позицію про принадлежність цього злочину до «найбільш тяжкі злочини, що викликають занепокоєння міжнародного співтовариства»: 1) «безпека планети» - одна з основних «наднаціональних» цінностей та інтересів, які необхідно захищати на міжнародному рівні; 2) масова експлуатація та знищення природних ресурсів виходить за межі національних кордонів, залучаючи чи зачіпаючи інтереси кількох держав, для протидії чому потрібні скоординовані дії на міжнародному рівні; 3) вчинення екологічних злочинів у масових масштабах зазвичай загрожує миру та безпеці, як і будь-який інший міжнародний злочин [13; 15]. З огляду на слушність зазначених аргументів, включення норми про екоцид до Статуту МКС у запропонованій або іншій редакції цілком може бути прийнято державами-членами, що матиме наслідком відповідність екоциду формальним критеріям міжнародного злочину *stricto sensu*: джерела криміналізації – акта міжнародного права та характеру юрисдикції – орган міжнародної – органи

міжнародно-правової юстиції. Разом з тим доповнення Статуту МКС положеннями про екоцид звужує сферу їх застосування виключно до держав, які ратифікували зазначений Статут з відповідними доповненнями, на відміну від конвенційного механізму ООН або регіонального механізму (наприклад, в межах ЄС), який передбачає створення міжнародно-правового стандарту незалежно від того, чи визнає держава юрисдикцію МКС.

Особливістю екоциду є те, що у закріплення у національних кримінальних законодавствах положень про цей злочин є скоріше винятком, ніж загальноприйнятною практикою. Зокрема, норма про екоцид у редакції, змістовно близькій до редакції ст. 401 Кримінального кодексу України, закріплена у кримінальних законодавствах Грузії, Казахстану, Киргизстану, Молдови, Таджикистану. В ряді держав немає норм про екоцид, але передбачені норми про умисне спричинення широкомасштабної, тривалої і серйозної шкоди навколишньому середовищу, вчинене під час збройного конфлікту: Австралія, Азербайджан, Естонія, Канада, Сербія, Словенія, ФРН, Фінляндія, Хорватія, Чорногорія [16, с. 159-160]. Отже, кримінальне переслідування за екоцид, вчинений за відсутності збройного конфлікту – контекстуальної ознаки воєнного злочину, може бути здійснено лише в межах відповідальності за екологічні злочини. За таких умов виникає питання загального визнання екоциду як *потенційного* міжнародного злочину, відображенням чого є взяття державами на себе зобов'язань щодо криміналізації екоциду поза контекстом збройного конфлікту. Проте, на відміну від значного масиву міжнародних актів стосовно вчинення екоциду у зв'язку зі збройними конфліктами, у міжнародних актах ООН у сфері захисту навколишнього природного середовища відсутні норми, які передбачали б встановлення зобов'язань держави щодо окремої криміналізації екоциду як управління природними процесами – динаміки, складу чи структури Землі, включаючи її біоту, літосферу, гідросферу і атмосферу, чи космічного простору, тобто з врахуванням критеріїв масштабності, довготривалості та серйозності шкоди навколишньому природному середовищу [17]. Проблему недостатності використання засобів кримінального права під час протидії екологічним злочинам визнано експертами Програми ООН з довкілля (UNEP) у дослідженні 2018 року «Стан знань про злочини, які здійснюють серйозний вплив на довкілля» (The State of Knowledge of Crimes that have Serious Impacts on the Environment), серед причин якого називають правові, інституційні, ресурсні, технічні, фінансові, інформаційні обмеження у прийнятті та застосуванні законодавства про екологічні злочини. Враховуючи це, експерти, залучені до цього дослідження, підкреслили важливість використання при кримінальному переслідуванні екологічних злочинів положень кримінального законодавства про податкові шахрайства, підробку документів, відмивання грошей, причетність до організованої злочинності, корупцію [18, с. 27]. Крім цього, на необхідності ввести в міжнародну практику термін «екоцид» було акцентовано увагу у консультативному висновку Міжнародного трибуналу Монсанта (International Monsanto Tribunal) у справі про спричинення транснаціональною хімічною компанією Монсанта шкоди для здоров'я людей та навколишнього середовища внаслідок вживання продукції цієї компанії, та пов'язані з цим корупцію, замовлення завідомо сфальсифікованих наукових досліджень, тиск на незалежних науковців та маніпулювання пресою [18, с. 59; 19]. На підставі цього можна дійти висновку, що незважаючи на декларації стосовно глобальності проблем екологічної безпеки, у конвенційному механізмі ООН переважають політико-правові акти, спрямовані на визначення засад державних політик, які не містять конкретних

зобов'язань у галузі кримінального права і залишають на розсуд держави питання криміналізації певних видів поведінки, які посягають на екологічну безпеку.

На відміну від міжнародних актів ООН у актах Ради Європи закріплені зобов'язання вжити заходів стосовно захисту навколишнього середовища шляхом криміналізації діянь, які посягають на екологічну безпеку. Зокрема, у Конвенції Ради Європи про захист навколишнього середовища за допомогою кримінального законодавства від 4 листопада 1998 року визначено перелік умисних та необережних діянь, вчинення яких має підлягати кримінальній відповідальності або мати наслідком застосування адміністративних заходів [20]. І хоча у зазначеній Конвенції не вживається термін «екоцид», у статтях 1-3 Конвенції про захист навколишнього середовища за допомогою кримінального законодавства вказані такі ознаки діянь як заподіяння «серйозної шкоди» здоров'ю будь-якої людини або здатність здійснення «шкідливого впливу на атмосферне повітря, ґрунти, води» та здатність завдати «серйозної шкоди життю чи здоров'ю тварин чи рослин». У цьому разі йде мова лише про «серйозність» шкоди, але не про її «довготривалість» та «широкомасштабність», які наряду із «серйозністю» є ознаками екоциду у редакції пропозицій до Статуту МКС.

Що стосується ЄС, то питання спільної політики та стандартів у сфері захисту навколишнього природного середовища засобами кримінального права регламентовані Директивою 2008/99/ЄС Європейського Парламенту та Європейської Ради від 19 листопада 2008 року про кримінально-правову охорону довкілля. У зазначеній Директиві закріплено обов'язок держави запровадити кримінальне переслідування за значні правопорушення у сфері екологічного законодавства. Директива містить перелік діянь, які мають бути визначені у національних законодавствах як злочини, проте у ній не закріплено вимог щодо покарання (санкцій) за такі правопорушення, що залишається на розсуд національного законодавця [21, с.17]. На момент свого прийняття у Директиві була відсутня будь-яка згадка терміну «екоцид» або ознак, які дозволили б ідентифікувати діяння як екоцид. Проте в березні 2023 року були Європейським Парламентом було прийнято рішення про внесення змін до вказаної Директиви, доповнивши її ще одним діянням, яке потребує криміналізації – екоцидом [22]. У Звіті про розгляд пропозицій стосовно поправок до Директиви зазначається: «Якщо екологічне кримінальне правопорушення спричиняє тяжку та масштабну, або тяжку та довготривалу, або тяжку та незворотну шкоду якості повітря, якості ґрунту або якості води або біорізноманіттю, функціям екосистем, тваринам або рослинам, таке кримінальне правопорушення має бути визнано злочином особливої тяжкості та закріплено у національних правових системах держав-членів, як екоцид, над визначенням якого працює ООН [23, с. 18]. З викладеного вбачається, що розуміння екоциду Європейським парламентом ґрунтується на понятійному апараті п. «b» ч. 2 ст. 8 Статуту МКС, що свідчить про тенденцію до уніфікованого розуміння екоциду.

Висновки. У міжнародному праві відсутня регламентація екоциду як міжнародного злочину поза контекстом збройного конфлікту, що виключає міжнародно-правову відповідальність за його вчинення, або злочину міжнародного характеру (транснаціонального злочину), що значною мірою обумовлено обмеженням закріпленням кримінальної відповідальності за екоцид у національних законодавствах багатьох держав.

При цьому за своїми ознаками (посягання на «безпеку планети» та заподіяння шкоди екологічній безпеці більше, ніж однієї держави) екоцид потенційно може бути визнаний як міжнародним злочином *stricto sensu* в разі прийняття відповідних змін до Статуту МКС, так і злочином міжнародного характеру – в разі прийняття

багатостороннього міжнародного договору як універсального правового стандарту, тим паче що поділ між обома видами злочинів залишається досить умовним. Окремим політико-правовим інструментом впливу на національне законодавство є встановлення стандартів відповідальності за екологічні кримінальні правопорушення, серед яких екоцид, в рамках членства у міжнародних організаціях (Рада Європи) та економічно-політичних союзах (ЄС). Дотепер розробка концепції екоциду в міжнародному праві як діяння, яке характеризується ознаками «серйозності», «довготривалості» та «широкомасштабності» шкоди навколишньому природному середовищу перебуває на стадії розробки.

Список використаних джерел

1. Крупська К. Екологічні організації на міжнародній арені. *Юридична газета*. № 45 (543) від 08.11.2016. URL: <https://artius.ua/novini/statti/ekologichni-organizacii.html>
2. Руслан Стрілець взяв участь у другому засіданні Міжнародної робочої групи щодо екологічних наслідків війни. *Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України*. URL: <https://mepr.gov.ua/ruslan-strilets-vzyav-uchast-u-drugomu-zasidanni-mizhnarodnoyi-robochoyi-grupu-shhodo-ekologichnyh-naslidkiv-vijny/>
3. Баймуратов М.О. Міжнародне право. Харків: Одиссей. 2002. 672 с.
4. Зелінська Н. А. Поняття «міжнародний злочин» в історико-правовому ракурсі. *Актуальні проблеми держави і права: збірник наук. праць*. Вип. 32. Одеса. 2007. С. 271-278. URL: <http://www.apdp.in.ua/v32/55.pdf>
5. Архипов О.М. Співвідношення понять «міжнародний злочин» та «злочин міжнародного характеру». *Правова держава*. 2002. №4. С. 110-114. URL: <http://pd.onu.edu.ua/article/view/216389/216483>
6. Буткевич В. Г. Міжнародне право: основні галузі. Київ: Либідь. 2004. 1448 с.
7. Зелінська Н. А. Міжнародні злочини і міжнародна злочинність: монографія. Одеса: Юридична література. 2006. 568 с.
8. Задорожній О.В., Буткевич В.Г., Мицик В. В.. Конспект лекцій з основ теорії міжнародного права. Київ: Либідь, 2001. 814 с.
9. Теорія та практика міжнародного кримінального права: підручник / Зелінська Н. А., Андрейченко С. С., Дрьоміна-Волок Н. В., Коваль Д.О. Одеса: «Фенікс», 2017. 582 с.
10. Гринчак В. А. Правова природа міжнародних злочинів. *Вісник Львівського університету*. Серія: міжнародні відносини. 2015. Вип. 37. Ч. 2. С. 17-22. URL: <https://intrel.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/09/162-419-1-PB.pdf>
11. Грушко М.В. Воєнні злочини як міжнародні злочини jus cogens. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. Одеса. 2018. № 1. С. 241-244. URL: http://apnl.dnu.in.ua/1_2018/58.pdf
12. Конвенція ООН з морського права: міжнародний документ від 10.12.1982. *Інформаційно-аналітична система по законодавству України «Консультант»*. URL: <http://consultant.parus.ua/?doc=0005WDC64C>
13. International Criminal Court. Statement to the 20th Assembly of States Parties to the Rome Statute of the International Criminal Court. December 2021. URL: https://asp.icc-cpi.int/sites/asp/files/asp_docs/ASP20/ASP20.GD.StopEcocide.07.12.pdf
14. Римський статут Міжнародного кримінального суду: міжнародний документ від 17.07.1998. *Законодавство України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text
15. De Hemptinne J. Ecocide: an Ambiguous Crime? Blog of the European Journal of International Law. URL: <https://www.ejiltalk.org/ecocide-an-ambiguous-crime/>
16. Куцевич М. П. Кримінальна відповідальність за екоцид: міжнародний та національний аспекти: дис. на здоб. наук. ступ. канд. юрид. наук. Київ. 2007. 274 с.
17. Шутяк С. Злочини проти тварин під час війни. URL: <https://justtalk.com.ua/post/zlochini-proti-tvarin-pid-chas-vijni>
18. The State of Knowledge of Crimes that have Serious Impacts on the Environment. *UN Environment*. URL: https://wedocs.unep.org/bitstream/handle/20.500.11822/25713/knowledge_crime_envImpacts.pdf?sequence=1&isAllowed=y
19. International Monsanto Tribunal. URL: <https://www.monsanto-tribunal.org/How>

20. Convention on the Protection of the Environment through Criminal Law. Strasbourg. 04.11.1998. *European Treaty Series* №. 172. URL: <https://rm.coe.int/168007f3f4>

21. Картування зобов'язань у сфері довкілля та зміни клімату: підготовка до вступу в ЄС: аналітичний документ. Ресурсно-аналітичний центр «Суспільство і довкілля». 2023. 88 с. URL: <https://www.rac.org.ua/priorytety/ekologichnyy-vymir-evropeyskoyi-integratsiyi/kartuvannya-zobov'язan-u-sferi-dovkillya-ta-zminy-klimatu-pidgotovka-do-vstupu-v-es-analitychnyy-dokument-2023>

22. Apelblat M. European Parliament agrees on the recognition of ecocide in EU legislation. *The Brussels Times*. Sunday, 2 April 2023. URL: <https://www.brusselstimes.com/439238/european-parliament-agrees-on-the-recognition-of-ecocide-in-eu-legislation>

23. Report on the proposal for a directive of the European Parliament and of the Council on the protection of the environment through criminal law and replacing Directive 2008/99/EC (COM(2021)0851 – C9-0466/2021 – 2021/0422(COD)). *Committee on Legal Affairs*. 392 p. URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2023-0087_EN.pdf

References

1. Krupska, K. (2016). Ekologichni organizaciyi na mizhnarodnij areni [Environmental organizations in the international arena]. *Yurydychna gazeta*, 45 (543). Available at: <https://artius.ua/novini/statti/ekologichni-organizacii.html> (in Ukrainian)

2. Ruslan Strelets took part in the second meeting of the International Working Group on the Environmental Consequences of the War. *Ministerstvo zakhystu dovkillya ta pryrodnykh resursiv Ukrainy*. Available at: <https://mepr.gov.ua/ruslan-strilets-vzyav-uchast-u-drugomu-zasidanni-mizhnarodnoyi-robochoyi-grupy-shhodo-ekologichnyh-naslidkiv-vijny/>. (in Ukrainian)

3. Baymuratov, M.O. (2002). *Mizhnarodne pravo* [International law]. Kharkiv: Odissey. (in Ukrainian).

4. Zelinska, N. A. (2007). Ponyattya «mizhnarodnyy zlochyn» v istoriko-pravovomu rakursi [The concept of "international crime" in a historical and legal perspective]. *Aktualni problemy derzhavy i prava: zbirnyk nauk. Prats*, 32, 271-278. Available at: <http://www.apdp.in.ua/v32/55.pdf> (in Ukrainian).

5. Arkhypov, O.M. (2002). Spivvidnoshennya ponyat «mizhnarodnyy zlochyn» ta «zlochyn mizhnarodnoho kharakteru» [Correlation between the concepts of "international crime" and "crime of an international nature"]. *Pravova derzhava*, 4, 110-114 Available at: <http://pd.onu.edu.ua/article/view/216389/216483> (in Ukrainian)

6. Butkevych, V. H. (2004). *Mizhnarodne pravo: osnovni haluzi* [International law: main areas]. Kyiv: Lybid. (in Ukrainian)

7. Zelynska, N. A. (2006). *Mizhnarodni zlochyny i mizhnarodna zlochynnist: monohrafiya* [International crimes and international crime]. Odesa: Yurydychna literatura. (in Ukrainian)

8. Zadorozhnyi, O.V., Butkevych, V.H., Mytsyk, V. V. (2001). *Konspekt lektsiy z osnov teoriyi mizhnarodnoho prava* [Synopsis of lectures on the basics of the theory of international law]. Kyiv: Lybid. (in Ukrainian)

9. Zelinska, N. A., Andreychenko, S. S., Dromina-Volok, N. V., Koval D.O. (2017). *Teoriya ta praktyka mizhnarodnoho kryminalnoho prava* [Theory and practice of international criminal law]. Odesa: «Feniks», 2017. (in Ukrainian).

10. Hrynychak, V. A. (2015). Pravova pryroda mizhnarodnykh zlochyniv [Legal nature of international crimes]. *Visnyk L'vivs'koho universytetu. Seriya: mizhnarodni vidnosyny*, 37. Part. 2, 17–22 URL: <https://intrel.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/09/162-419-1-PB.pdf> (in Ukrainian).

11. Hrushko, M.V. (2018). Voyenni zlochyny yak mizhnarodni zlochyny jus cogens. [War crimes as international jus cogens crimes]. *Aktualni problemy vitchyznyanoi yurysprudentsiyi*, 1, 241–244. Available at: http://apnl.dnu.in.ua/1_2018/58.pdf (in Ukrainian).

12. UN Convention on the Law of the Sea (1982, October 12). *Informatsiyno-analitychna sistema po zakonodavstvu Ukrainy «Konsultant»*. URL: <http://consultant.parus.ua/?doc=00O5WDC64C> (in Ukrainian)

13. International Criminal Court. Statement to the 20th Assembly of States Parties to the Rome Statute of the International Criminal Court. December 2021. Available at: https://asp.icc-cpi.int/sites/asp/files/asp_docs/ASP20/ASP20.GD.StopEcocide.07.12.pdf (in English)

14. Rome Statute of the International Criminal Court: international document dated 07.17.1998. *Zakonodavstvo Ukrainy* Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text (in Ukrainian)

15. Hemptinne de J. Ecocide: an Ambiguous Crime? Blog of the European Journal of International Law. Available at: <https://www.ejiltalk.org/ecocide-an-ambiguous-crime/> (in English).

16. Kutsevych, M. P. (2007). Criminal liability for ecocide: international and national aspects: PhD diss. Kyiv. (in Ukrainian)

17. Shutyak S. Crimes against animals during wartime. Available at: <https://justtalk.com.ua/post/zlochyni-proti-tvarin-pid-chas-vijni> (in Ukrainian)

18. The State of Knowledge of Crimes that have Serious Impacts on the Environment. *UN Environment*. Available at: https://wedocs.unep.org/bitstream/handle/20.500.11822/25713/knowledge_crime_envImpacts.pdf?sequence=1&isAllowed=y (in English)

19. International Monsanto Tribunal. Available at: <https://www.monsanto-tribunal.org/How> (in English).

20. Convention on the Protection of the Environment through Criminal Law. Strasbourg. 04.11.1998. *European Treaty Series* №. 172. Available at: <https://rm.coe.int/168007f3f4> (in English).

21. Mapping commitments in the field of environment and climate change: preparation for EU accession: analytical paper (2023). *Resursno-analitychnyy tsentr «Suspil'stvo i dovkillya»*. (in Ukrainian).

22. Apelblat, M. (2023). European Parliament agrees on the recognition of ecocide in EU legislation. *The Brussels Times*. Sunday, 2 April 2023. Available at: <https://www.brusselstimes.com/439238/european-parliament-agrees-on-the-recognition-of-ecocide-in-eu-legislation> (in English).

23. Report on the proposal for a directive of the European Parliament and of the Council on the protection of the environment through criminal law and replacing Directive 2008/99/EC (COM(2021)0851 – C9-0466/2021 – 2021/0422(COD)). *Committee on Legal Affairs..* Available at: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2023-0087_EN.pdf (in English).

Стаття: надійшла до редакції 11.10.2023

прийнята до друку 01.11.2023

The article: is received 11.10.2023

is accepted 01.11.2023

Бібліографія: Бринзанська О. В. Кримінальна відповідальність за екоцид за міжнародним правом. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького: Журнал. Серія Право*. Івано-Франківськ: Редакційно-видавничий відділ Університету Короля Данила, 2023. Вип. 16 (28). С. 48-56. DOI: <https://doi.org/10.33098/2078-6670.2023.16.28.48-56>

